

Z Antonom Hrenom je legel v grob pravi narodni učitelj, naš vzor stanovsko-zrednega tovariša, iniciator in agilen sodelavec pri našem stanovskem gospodarstvu. Nenamisljiva izguba nas je doletela z njegovo smrtjo.

Zadnja pot Antona Hrena

Skoraj 5000 ljudi izkazuje poslednjo čast in priznanje narodnemu učitelju

V torek popoldne so odpeljali zemeljske ostanke Toneta Hrena k vpepelitvi v Graz. Pred Sokolskim domom v Studencih, kjer je ležal na mrtvaškem odru, se je zbrala velika množica ljudi. Poleg mnogih stanovskih tovarišev in tovarišic, so prišli njegovi znanci in prijatelji od blizu in daleč. Sekcijo JUU za dravsko banovino so zastopali tov. Dimnik, Kumelj in Grum. »Učiteljsko tiskarno« tov. Šumer in Skulj, a »Učiteljski dom« v Ljubljani tov. Kobal. Šolska mladina iz Studencev je prihitela, da spremlja svojega upravitelja na njegovi zadnji poti. Zbralo se je tudi lepo število Sokolov, ki so tvorili častno stražo svojemu starosti.

Kako zelo priljubljen, kako spoštovan in cenjen je bil tov. Tone, nam je pričala ogromna udeležba pri njegovem pogrebu. Skoraj 5000 ljudi se je zbralo, da izkaže poslednjo čast in priznanje narodnemu učitelju in voditelju.

Mariborski »Večernik« Jutra piše: »Odkar je Maribor izročil zemlji svojega rešitelja Maistra, se takega pogreba, kot je bil večerajšnji, ni videl.«

Dež je rosil in tudi oči vseh prisotnih so bile solzne, ko so Sokoli prinesli rakev nepozabnega pokojnika iz doma. Ustregli so njegovi poslednji želji. Nič vencev — ne šopkov ni bilo na preprosti krsti, le dva šopka nageljnkov, ki sta ju položili na rakev pokojnikovi hčerki, sta krasila rakev, v kateri je počival naš dragi tovariš Tone.

Pogrebne obrede je opravil ljubljanski starokatoliški župnik g. Lavrine, asistiral sta mu pri tem opravilu zagrebški in mariborski

Za njim žaluje učiteljstvo, za njim žalujejo vsi, ki so ga poznali, ker bil je blaga duša, iskren značaj in eden izmed najmarljivejših delavcev v učiteljskih vrstah.

Ohranimo mu trajen spomin — posnemajmo ga!

starokatoliški duhovnik. Ob krsti je nato spregovoril starokatoliški duhovnik g. Šegula, ki je v kratkem orisal veliko pokojnikovo delo. V imenu domačega sokolskega društva se je poslovil od pokojnika tov. Ciril Hočevnar. Za občino in krajevni šolski odbor v Studencih je govoril župan g. Kalah, ki je orisal velike zasluge pokojnika za napredek Studencev, a v imenu sreskega društva JUU za Maribor desni breg se je poslovil tov. Simon Petrovič. Govoril je nato predsednik JUU tov. Ivan Dimnik, za CMD g. dr. Lasič, a za Zvezo nabavljalnih zadrug v Beogradu g. ing. Trajkovič.

Prva je nato zapela šolska deca, ki jo je pokojnik sam učil: »Kje so tiste stezice«, nato je pel pevski zbor »Enakost« žalostinko »Gozdič«. Učiteljski oktet, ki je bil šele pred dvema mesecema ustanovljen na Hrenovo pobudo, je pod vodstvom tov. Horvata zapel »Gor čez izaros«. Nato se je razvil veličasten žalni sprevod. Sprejaj so jezdili Sokoli na konjih, za njimi je stopala šolska deca, gojenci Učiteljskega doma, Sokoli, godba »Drava« in duhovščina, za krsto pa sorodniki, zastopniki raznih organizacij in društev, učitelji in pevci, zadrugarji ter nepregledna množica ljudi. Pogreb je krenil na Zrinjskega trg, kjer je že čakal avto, da prepelje pokojnika v Graz upepelit. V imenu »Učiteljskega doma« se je poslovil še upokojeni šolski upravitelj tov. Rajšp. Ko je duhovščina opravila poslednje obrede, je godba »Drava« zaigrala žalostinko in v slovo so zadonele sokolske fanfare, nakar je avto odbrl z zemeljskimi ostanki pokojnega Toneta Hrena.

Poslovilni govor predsednika JUU Ivana Dimnika

Dragi prijatelj — Tone! V času, ko so nam moške Tvoje vrste nenadomestljivo potrebni, je odjeknila točna vest v učiteljskih vrstah in povzročila najtežje občutke. Padel si nam Ti, ki si stal kot neomajen orjaški hrast, vedno v prvih učiteljskih vrstah.

Ta vest tare danes učiteljska srca širom naše države in jaz prihajam, dragi Tone, da se v imenu vsega jugoslovanskega učiteljstva in v imenu Izvršnega in Glavnega odbora Jugoslovanskega učiteljskega združenja poslovim od Tebe — Ti naš vzornik!

Bil si od onih močnih osebnosti učiteljskega stanu, ki je kot dolgoletni predsednik sreskega društva, podpredsednik sekcije za dravsko banovino in član Glavnega odbora JUU vse svoje izredne darovitosti in moči posvečal konstruktivnemu delu v dobrobit učiteljstva, šole, naroda in države.

V Tebi je plantela ona močna stanovska zavest, s katero si vzdrževal članstvo vedno na potrebni višini.

Borec si bil za enakopravnost, svobodo vesti in mišljenja. Ideal Ti je bila stanovska demokracija.

V stanovskih vrstah si bil vedno dalekoviden in si se dvignil nad vsako strankarsko-politično, versko ali plemensko gledanje prosvetnih problemov, v katere si s svojim spretnim govorom in peresom vedno aktivno posegal.

Največji biser Tvoje močne osebnosti pa je bil Tvoj kremeniti značaj, ki Ti je bil posebna odlika. Spoštovanje resnice, pravičnosti in poštenja, poglobljanje pravega tovarištva in nesebičnega složenega dela za stan in narod, to so bile posebne Tvoje vrline. Za nje se nisi boril samo v stanu, temveč tudi pri javnem udeleževanju vseh psov.

V intelektualnem pogledu si posvečal svojo darovitost delu za splošnost. V kolikor Te nismo našli pod Tvojim pravim imenom na vseh popriščih intelektualnega dela, smo Te zasledili pod psevdonimom Kompolski v najrazličnejših listih, revijah in drugje. Bil si skromen po svojem značaju in si samo s svojimi deli bil prvi na mestu, kjer si videl, da je to potrebno.

Vstal si, kadar si opazil, da se poloteva malodušje naše vojske in vili si zopet zdravega optimizma za nove pohode in zmage stanu. Vera v moč in silo države in v njene sposobnosti Ti je bila nezlomljiva. To vero si prinesel s seboj v Jugoslavijo dobro prekaljeno iz vojaških preiskovalnih zaporov iz leta 1915. v Ljubljani. Zato nisi bil samo borec za nezavisnost učiteljskega stanu, temveč tudi za duhovne, socialne in pravne interese in za državljanske pravice in svobodo učiteljstva.

Globoko si zastavljal lopato za dviganje kulturne, nacionalne in državljanske zavesti naroda. Na vseh popriščih narodnega dela Te vidimo. Odnosaji do naroda so Ti bili

Samo čakali so, kako bi ga! Prišel je zaželeni čas — svetovna vojna.

Bil je mobiliziran. Do 12. avgusta 1914 je služil kot nadomestni rezervist pri 17. pp. V Avstriji so namreč učitelji, ki so hoteli postati častniki, morali služiti enoletni vojaški rok na svoje stroške. Maturanti drugih zavodov so služili ta rok na državne stroške. Učitelji pa so imeli ugodnost, da so služili le po 8 tednov kot nadomestni rezervisti in še to v 2 rokih po 4 tedne, t. j. dvojno počitnice zaporedoma. Večina se nas je posluževala te ugodnosti in seveda tudi tov. Hren. Tako ga je vojna vihra zajela kot nadomestnega rezervista. Če se prav spominjam, je bil dodeljen bataljonu kot bolničar.

A njegovi sovražniki niso pozabili nanj. Oblasti same so ga imele na indeksu in ga zaznamovale s p. v. (politično osumljen). Bil je aretiran in vtačen v preiskovalni zapor. Takrat to ni bila šala. Marsikdo ni več videl svojih dragih. Suhi Bajer dovolj zgovorno pravi o tem. Zaprt je bil v šentpeterski vojašnici. Bil jih je kakih 40—60 osumljenцев. V začetku ni smel nihče k njemu. Silno je trpel. Kasneje se je vdal v usodo, zlasti še, ko so bili dovoljeni obiski. Spomnil se je svojega dobrega tovariša in prijatelja Ljuba Dermelja in mu 27. septembra 1914 napisal tole pismo:

»Kakor že najbrže veš, sem že od 12. VIII. v šentpeterski vojašnici v preiskovalnem zaporu. Danes prav za prav vem toliko o vzroku, kakor prvi dan, t. j. nič. Slutim pa, da so me najbrže denuncirali moji politični in narodni sovražniki iz kraja mojega delovanja. Kazni se ne bojim... Sedaj sem se že precej privadil, da ne čutim toliko tega udarca. Pač pa me najbolj boli zaradi družinice doma v tem kraju in v takih razmerah.« — Prosi ga za knjige. — »Upam, da me vsaj Ti ne zapustiš v teh razmerah.« S pozdravom tovarišem, zlasti Skulju in Likarju je končal pismo.

najgloblji. Nad 30 let si se udeleževal na prosvetnem, narodno-obrambnem in gospodarskem polju, zlasti pa v stanovsko organizacijskem in gospodarskem delu. Ustanovil si, ali pomagal ustanoviti, marsikatero javno institucijo in jo tudi vodil. Pa ne zato, da bi dobil boljše mesto ali pohvalo — temveč, ker je bilo to potrebno — ne za Tebe, temveč za napredek naroda. Na priznanja nisi reflektiral nikdar!

Tvoj nacionalizem se je globoko odražal v nacionalni etiki, v spoštovanju nacionalne poštenosti in v nacionalnem, ekonomskem in socialnem ustvarjanju. Bil si borec v naši nacionalni utrdbi na severni narodni meji, Ciril Metodovi šoli na Muti, iz katere so po Tvoji pobudi v Avstriji izžarevali nacionalni žarki po vsej Sloveniji. Tvojen stebler narodno-obrambnega dela si bil v dobi našega nacionalnega suženjstva v Avstriji.

Zato pa si bil tem odločnejši borec za državljansko enakopravnost in svobodo v današnjem času — v svobodni Jugoslaviji!

V isti smeri si se odlikoval v stanovski in šolski borbi, kot borec za svobodo otroka,

za svobodo učitelja in za svobodo šole in šolske organizacije. Kot tak si odločno posegal v deklaracijo borbo slovenskega učiteljstva leta 1926. in si ostal zvest pobornik deklaracijskih načel in odločen borec za solidarnost stanu.

Nenadomestljiv nam ostaneš na našem stanovskem gospodarskem polju. Na tem polju si postavil neveljavne spomenike, ki bodo še poznim rodovom pričali o Tvojem požrtvovalnem delu. Ne samo, da si bil duša in ustanovitelj Učiteljskega doma v Mariboru, bil si član in duša vsemu našemu stanovskemu gospodarstvu. Še preko tega je se gela Tvoja ljubezen do gospodarskega dela v Savezu nabavljalnih zadrug drž. nameščenec v Beogradu.

To je notranost, duševni obraz Antona Hrena in njegovih del!

Dragi Tone! Prišel sem, da se v imenu vsega učiteljstva v Jugoslaviji poklonim Tvojim manom in Ti zakličem: Velika Ti hvala za Tvoja velika dela, ki jih bodo deležni še pozni rodovi — slava Tebi, dragi prijatelj!

Zaščita članstva

(Nadaljevanje.)

25. Berden Franjo, učitelj, Zg. Šiška — Senožete. 20. I. 1934. št. 1505. — 20. I. 1934. št. 1525. — 20. I. 1934. št. 1525/1.

26. Gregorič Marija, učiteljica, Senovo. 18. IX. 1934. št. 458. — 18. IX. 1934. št. 458/1. — 18. IX. 1934. št. 458/2. — 26. IX. 1934. št. 516. — 20. II. 1935. št. 1789.

27. Potočnik Pavla, učiteljica, Donačka gora — Pilštajn. 7. II. 1934. št. 1715. — 7. II. 1934. št. 1715. — 8. II. 1934. št. 1715/1. — 7. II. 1934. št. 1715/2. — 7. II. 1934. št. 1715/3. — 17. II. 1934. št. 1794.

28. Cerar Ivana, učiteljica, Hrušica — Stogovce. 2. XII. 1933. št. 1162. — 2. XII. 1933. št. 1162/1. — 2. XII. 1933. št. 1162/2.

29. Žitko Marija, učiteljica, Moravče; Ana Lazar, učiteljica, Čemšenik; Primožič Ivan, šol. upr., Mekinje; Lesar-Lunder Alojzija, učiteljica, Ribnica; Kalan Maks, šol. upr., Smihel pri Novem mestu; Kržišnik Ivan, šol. upr., St. Peter pri Novem mestu; Rusljan Ambrozij, šol. upr., Dornova; Hartman Janez, šol. upr., Nova cerkev; Fajon Rudolf, Soštro pri Ljubljani; Porenta Urška, učiteljica, Hrušica pri Ljubljani; Ivan Jarnovič, učitelj v Ligojni; Kodrič Rudolf, šol. upr., Vuhred; Skupna vloga: 28. VIII. 1933. št. 377. — 28. VIII. 1933. št. 377/1. — 2. IX. 1933. št. 443. — 2. IX. 1933. št. 443/1.

30. Porenta Urška, učiteljica, Hrušica — Grosuplje. 2. XII. 1933. št. 1163. — 2. XII. 1933. št. 1163/1. — 2. XII. 1933. št. 1163/2.

Druga knjiga SŠM za I. 1935

S. Hessen: Petnajst let sovjetske pedagogike.

Rusija postaja zopet nekaj mit. Mnogi se iz vseh zadreg zatekajo k njej, od nje pričakujejo nove odrešitve. Zato nam je vsak objektivni prikaz tamošnjih prilik prav dobro došel.

V kratkem izide pri Slovenski šolski matici Hessnova knjiga »Petnajst let sovjetske pedagogike«, kjer nam pisatelj prikazuje zlasti pedagoško dogajanje v SSSR in sicer, kakor zatrjuje, na temelju »avtentičnih virov uradne in poluradne sovjetske literature«. Glavna pisateljeva vrlina je, o tem sem se uveril ob branju rokopisa, da skoraj le poroča, le na koncu poglavij se oglašata tudi s svojim mnenjem.

Petnajstletno dobo deli pisatelj na štiri periode.

V prvi, »utopistični« dobi (1918.—1922.) je skušala sovjetska pedagogika z ureditvijo »enotne šole« ter z odstranitvijo vseh ovir in pregrad dati vsakomur možnost, da razvije svojo osebno individualnost do najvišje možne popolnosti. Šolstvu je celo dala neko avtonomijo. Vendar je z vsem tem bila še zelo blizu tedanjim radikalnejšim »meščanskim« pedagoškim teorijam. Uspel pa ta prvi poizkus ni, ker so manjkali za to vsi materialni in duhovni pogoji.

V drugi, »absolutistični« dobi (1922. do 1926.) je skušala vlada z »novo ekonomsko politiko« dvigniti gospodarsko stanje in zagotoviti oblast stranke v državi. Za prvo ni

rabila toliko čim boljše razviti osebnosti, a tem več »specialistov« za razne gospodarske panoge. Zato je vedno bolj opuščala ideal »enotne delovne šole« in prehajala k sistemu poklicnih šol. Razen tega pa si je skušala zagotoviti dovolj inteligenčnega naraščanja iz proletarskih vrst in je tem dajala posebne pravice za vstop v razne šole. Šolsko avtonomijo je znatno omejila. V metodičnem oziru se je uvedel nekaj strnjene uk., ki so ga napolnili z izrazito marksistično vsebino. V praksi vsem normam niso mogli zadostiti, trpela pa je pridobitev večšin (branja, pisanja, računanja...), ki se niso dale kar vtakniti v ta ali oni »kompleks«. Učiteljstvo je bilo povsem desorientirano in je učilo po vseh metodah. Polagoma pa so itak zopet smeli učiti nekatere predmete izven kompleksa.

V tretji, to je v dobi »stabilizacije« (1927.—1929.) so izdelali nove učne načrte ter uvedli zopet nekako ocenjevanje (»sprejemni izpit« itd.) ter posamezne predmete z natančno določenim številom tedenskih ur. S tem se je pričela »nova kulturna politika«, ki je pomenila v pedagoškem oziru po priliki isto, kar »nova ekonomska politika« v gospodarstvu. V tej dobi je elementarno šolstvo zopet doseglo predvojno višino in jo še prekoračilo; a v tem porastu so delovale sile, ki jih ni ustvaril boljševizem, temveč jih je kvečjemu sprostil. To so bile zlasti nacionalne sile

Tako je v zaporu premišljeval, čital, pa tudi pisateljaval. Tov. Ljubo ima še v rokopisu 2 pravljici in sicer: »Prezvetna grofica« in »Pravljica o visokem drevesu«. Tov. Ljubo, ki je imel to srečo, da je bil doma, ga je večkrat obiskal. Ko ga je med pogovorom hotel tolažiti, mu je samozavestno odgovoril: »Pšenica gre že v klasje.« Ni klonil!

Še danes ga vidim v duhu, sprehajajočega se po dvorišču vojašnice s prekrizanimi rokami na hrbtu, kako je ponosno stopal v senici bajonetov. Gledali smo ga skozi okna in ga pozdravljali. Smilil se nam je. Prav za prav bi ga morali stražiti mi učitelji, tovariši, prijatelji in znanici, ki smo bili tisti čas določeni za stražo. Pa je bil človekokljub — stotnik Metnitz — ki tega ni dovolil. Učitelj učitelja, to ne gre! Sploh so imeli učitelji pri njem zelo velik ugled in spoštovanje. On je bil tisti, ki nas ni pustil na fronto in on je bil, ki je tov. Hrena spravil pred »Sub-komisijo« in ga napravil za »fronto nesposobnega«.

Po neuspehi denunciaciji je bil izpuščen iz preiskovalnega zapora in dodeljen trenu. Dobil je dva čvrsta, črna konja. Sreča, da je bil sin kmečkih staršev iz Kompolj in je znal s konji ravnat. Lepo jih je krmil in snajl, da se je kar pobahal z njimi. Kakor hlapec je sedel na vozu in vozil slamo, vreče in druge vojaške potrebščine po mestu. Spotoma je srečaval znance in prijatelje in nekega dne tudi tov. Ljuba. Hitro sta izmenjala par besed.

Zaupal mu je in ga prosil: »Pojutrišnjem pride moja Anica. Bodi tako dober in jo počakaj na kolodvoru. Pridi z njo približno ob tej uri za Ljubljano, kjer se vračam vsak dan z vozom v Trnovo.«

Ljubo so stopile solze v oči, ko mu je pravil, kako ga je žena nestrpno čakala in kako je on od veselja zavijtel bič, ko jo je zagledal. Gospa je pričela jokati, on pa jo je poljubil in tolažil poln humorja: »Ne jokaj Anica! Saj sem prišel na konja, ne pa na psa.«

In kakor meni in mojim tovarišem je tudi njemu tov. Ljubo nudil gostoljubno streho.

Bil je neumoren delavec, učitelj, voditelj, tovariš, prijatelj, kremenit značaj! Naj bo njegovo plačilo tako veliko, kakor je bila velika njegova mehka, blaga duša. K. P.

Prosvetni delavec

Težko je pisati o prosvetnem delavcu, kakor je bil tov. Hren, kakaj njegovo delo je bilo tako vsestransko, da ne vem kje bi začel. Tudi je nemogoče pri njegovi vsestranosti, da ne bi pozabil na kako važno delo.

Bilo je v počitnicah leta 1913., ko sem se napolil kot dijak po Dravski dolini na Korosko. Ustavil sem se na Muti pri nadiču Ciril-Methodove šole tovarišu Hrenu. Bil je v svoji pisarni. Po dolgi bradi, ki jo je nosil, sem ga spoznal. Z legitimacijo Dijaške počitniške zveze v roki sem ga pozdravil in se nerodno predstavil. Prijazno mi je odzdravil in stisnil roko. Takoj me je minila tesnoba, ki me je navdajala pri vstopu. Nekaj minut na to sva se pogovarjala, kakor bi bila stara znanca. Razkazal mi je šolo. Presenečen sem bil, ko mi je pokazal v posebni malo večji sobi gledališki oder. Moje začudenje je bilo tem večje, ker so bili v tistih časih po slovenskem štajersku večji kraji in trgi, ki niso bili na meji, vendar odrov niso imeli. — Pripovedoval mi je o igrah, igralcih in težavah obmejnega narodnega in prosvetnega dela. — Skromna je bila predvojna oderska literatura, primernih del za našo mejo pa je docela primanjkovalo. Tov. Hren si je pomagal sam, pisal je igrokaze, s katerimi so njegovi diletantje z uspehom nastopali. Poleg teh oderskih del je napisal tudi več narodno-obrambnih člankov v »Slovenskem Braniku«, glasilu CMD in kolekarijih CMD, največkrat pod imenom Kompolski, v zadnjem času

† Anton Hren kot politični osumljenec

Spomini iz svetovne vojne

Bil je učitelj dece in naroda. Pravi učitelj, res od Boga poslan. Najiskrenejši tovariš, pravi tovariš — ne samo po imenu. Neustrašen narodnjak Slovenec-Jugoslovan. Pa ne šele od sedaj! Ze od davna, od mladih let, dolgo pred vojno v mačehovski Avstriji. Bil je vztrajen, požrtvovalen, neutrudljiv borec za pravice svojega zapostavljenega in trpinčenega naroda.

Vstopil je v službo CMD. Hotel je svoje zmožnosti čim intenzivneje izkoristiti. To delo pa ni bilo lahko in prijetno. Saj je CMD zidala šole kakor trdnjave v najbolj ogroženih krajih in med najbolj zagrizanimi sovražniki našega naroda. Postavila jih je kot protiutež »Schulvereinskim« šolam, ki so bile najhujše pomemčevalnice. Trdne živce je imel, ko se je z železno voljo in neutrudljivo vztrajnostjo boril tam gori na Muti ne samo proti Nemcem, tem bolj še proti domačinom — nemčurjem in pa proti oblastem samim, ki so organizirale in podpirale pomemčevanje. Koliko pa smo imeli okrajnih glavarjev, ki so znali ali vsaj »razumeli« slovensko? Naš jezik je bil jezik hlapcev in služkinj! Tako so vcepili mržnjo do materinega jezika in poveličevali svoj nemški jezik — jezik gospode »Herrenvolka«. V takih razmerah živeti, delati, se boriti in ljudem vcepjati ljubezen do materinega jezika res ni bilo lahko in prijetno. Ali tov. Hren je s samo njemu lastno ljubeznijo, vnemo, samozatajevanjem, samozavestjo, svojo mehko dušo in toplo besedo vršil to misijo po naši severni meji.

Zato je bil zelo priljubljen pri svojih, pa do skrajnosti osovražen pri nasprotnikih.